

Vec: historické hodnotenie osoby Ferdinanda Ďurčanského

Každá osobnosť, osobitne, ak je aj politicky činná, má svoje kladné i záporné stránky. Toto zdanlivo banálne tvrdenie možno aplikovať aj na osobu prof. Ferdinanda Ďurčanského (1906 – 1974).

Pochádzal z národne uvedomelej a zámožnej rodiny senátora za HSĽS Juraja Ďurčanského. Na svoju dobu dosiahol špičkové právnické vzdelanie. Po získaní titulu JUDr. na UK v Bratislave (1930) absolvoval aj zahraničné štúdiá (Paríž, Berlín, Viedeň, Haag). Bol najvýznamnejšou osobnosťou v rámci mladej, akademicky vzdelanej generácie HSĽS, hoci sám nebol organizovaným členom strany. V rámci ľudáckeho hnutia patril k radikálnemu krídlu. Svoje idey propagoval v časopise *Nástup* (1933 – 1940). Zasadil sa o vypracovanie návrhov na autonómiu (samosprávu) Slovenska v rámci ČSR. V 30. rokoch, sklamaný z neschopnosti I. ČSR riešiť slovenskú otázku a vidiac rozmach autoritatívnych a totalitných režimov, rozhodol sa napojiť riešenie slovenskej otázky na túto líniu. Jeho vzdelanie, ctižiadosť no i dôvera Jozefa Tisa mu dávali predpoklad dosiahnuť tie najvyššie politické posty. Po dosiahnutí autonómie Slovenska v rámci ČSR (vyhlásená bola 6. 10. 1938 v Žiline) a nastolení autoritatívneho režimu HSĽS sa stal ako 32-ročný ministrom vlády Slovenskej krajiny. V októbri 1938 sa ako člen slovenskej delegácie vedenej Tisom zúčastnil v Komárne zložitých rokovaní s maďarskou delegáciou, ktorá sa netajila snahou pohltiť celé Slovensko a po Viedenskej arbitráži sa aktívne zastával práv prenasledovaných Slovákov na odtrhnutom území. V tomto období začal pragmatickú ústretovú politiku voči Nemcom, ktorí sa stali určujúcim činiteľom strednej Európy. Robil tak s cieľom uchrániť Slovensko v situácii, keď oň prejavovali neskrývaný „záujem“ Maďari i Poliaci. Svoje však pravdepodobne zohrala aj vlastná politická ambícia. V období do marca 1939, keď sa v rámci HSĽS zvädzal zápas o to, či udržať ČSR alebo vyhlásiť samostatnosť, sa jednoznačne priklonil k druhej možnosti. Mimoriadne sa aktivizoval v prvej polovici marca 1939 (9. – 14. marec), keď vrcholil tlak Hitlera proti ČSR. Ďurčanský v týchto dňoch úzko spolupracoval s nacistami a z viedenského rozhlasu viedol ostrú kampaň proti ČSR s cieľom osamostatnenia Slovenska. Konal tak na vlastnú päsť, bez akéhokoľvek poverenia legitímnymi orgánmi. Po vzniku Slovenského štátu 14. marca 1939 (od júla 1939 Slovenská republika) bol ministrom vnútra a súčasne i ministrom zahraničia. Pri rokovaní o ochrannej zmluve s Nemeckom presadzoval čo najväčšiu samostatnosť Slovenska. Opustil radikalizmus a „revolučnosť“ a stal sa stúpencom Tisovho umierneného krídla v HSĽS, ktorého hlavným cieľom bola konsolidácia krajiny. Ako minister vnútra však presadzoval obmedzujúce protižidovské opatrenia, predovšetkým v ekonomickej oblasti. V zahraničnej politike presadzoval istú mieru neutrality SR. Tým sa dostal do rozporu so záujmami nacistického Nemecka, ktoré v oblasti zahraničnej politiky (na rozdiel od iných) nebolo ochotné tolerovať akýkoľvek odklon SR. Za to bol v júli 1940 na priamy zásah Hitlera z vlády i z politiky definitívne odstránený, ba jeho meno sa dlhší čas nemohlo spomínať v tlači. Potom pôsobil ako právnik a pedagóg. Politicky sa aktivizoval až

v posledných mesiacoch SR, keď sa jednoznačne angažoval v prospech jej ďalšej existencie. Je pravdepodobné, že práve z tohto dôvodu vstúpil aj do užšieho kontaktu so sovietskymi spravodajskými orgánmi. V roku 1947 bol retribučným súdom, ktoré všetky snahy o samostatnosť posudzovalo ako „rozbíjanie ČSR“, a teda ako najťažšie zločiny, odsúdený na trest smrti. Výšku rozsudku zrejme ovplyvnila aj jeho aktivita v emigrácii. V boji za samostatnosť Slovenska a súčasne za federáciu strednej Európy zloženú z národných štátov pokračoval totiž aj po prechode frontu. V r. 1946 založil v Ríme Slovenský akčný výbor (neskôr premenovaný na Slovenský oslobodzovací výbor), ktorý sústavne upozorňoval zahraničné inštitúcie, najrôznejšie fóra, ba i tie najvyššie politické a cirkevné osobnosti na skutočnú situáciu v ČSR a domáhal sa uznania práva na slovenskú samostatnosť. Ďurčanský obhajoval práva Slovákov v situácii, keď bola národno-štátna myšlienka vo vlasti udupávaná až kriminalizovaná. Zvláštnu pozornosť si zasluhuje nielen jeho politická, ale i novinárska, spisovateľská a vydateľská činnosť. Napísal viaceré vedecké diela právnického a politologického charakteru. Stál pri zrode Svetového kongresu Slovákov, ktorý vznikol v roku 1970 a stal sa jeho prvým podpredsedom. Umrel v Mníchove v roku 1974, symbolicky na 35. výročie vzniku I. SR.

F. Ďurčanský je nepochybne významnou osobnosťou slovenských dejín 20. storočia. Jeho celoživotným úsilím bolo naplnenie samourčovacieho práva slovenského národa. Stal sa symbolom tohto úsilia. V jeho politickej činnosti od roku 1938 sa snúbia tri hlavné momenty: vlastné ambície, tvrdý pragmatizmus, no zároveň aj politická naivita. Počas svojej politickej kariéry sa dopustil mnohých chýb, prešľapov, nešťastných vyhlásení ako i krokov, ktoré nie sú z hľadiska demokratickej politiky prijateľné. Aj zápas v zahraničí viedol s istou naivitou, no súčasne razanciou až fanatizmom. Svojou tvrdohlavosťou a niektorými nešťastnými metódami najmä v prvých povojnových rokoch neprispieval k zjednoteniu slovenskej emigrácie ani k upokojeniu pomerov na Slovensku. Rozhodne mu však nemožno uprieť zánietenie a aktivitu, ktoré vyvíjal v pomeroch krajne nepriaznivých pre ideu štátnej samostatnosti a najmä v situácii, keď nemohol za svoje úsilie očakávať žiadnu satisfakciu, tobôž politické či materiálne výhody. V tomto smere nepriamo nadviazal na aktivity národne uvedomelej slovenskej inteligencie (najmä) v Amerike pred rokom 1918, ktorá bola hlasom slobodného Slovenska v situácii, keď bol národ doma umlčaný.

Naše stručné stanovisko nepokladáme za vyčerpávajúce ani za jediné možné. V každom prípade sa presvedčení, že na pravdivé a objektívne zhodnotenie tejto osoby sú potrebné nielen vyvážené argumenty, ale aj slobodná atmosféra s adekvátnym priestorom na odbornú diskusiu.

V Bratislave 24. 3. 2011

PhDr. Martin Lacko, PhD.

Ústav pamäti národa

